

kommune (Universitetsforlaget i Odense, 1985). 478 s.

Det 19. århundrede vendte om på alt i Odense. Industrialismen kom til byen med nye produktionsformer, bosættelsesmønstre og politisk struktur. – Bogens titel er derfor særdeles velvalgt.

De to forfattere har delt opgaven imellem sig, således at Per Boje, der tidligere har arbejdet med emnet og fremlagt sine resultater i bogen *Fabrik og Bolig. Det industrielle miljø i Odense 1840-1940* (1983), naturligt igen tager sig af arbejdsplads, boligforhold og transport, mens Henning Nielsen behandler de politiske og kulturelle aspekter i etatsrådenes by.

På flere områder er der for Per Bojes vedkommende måske tale om en gennemskrivning og yderligere bearbejdelse af elementer fra ovennævnte bog (se undertegnede anmeldelse i *Historie XV,4*). Det gør sådan set ikke noget, når blot resultatet som her, er blevet et stykke helstøbt, læseværdigt og veldisponeret lokalhistorie.

Også Henning Nielsens fremstilling er solidt funderet og når så hertil kommer at teksten støttes af et velvalgt billedmateriale, endog lejlighedsvis krydret af rene fund, ja, så må selv større købstæder misunde Odense dens nye byhistorie.

Henrik Fode

Flensburg. 700 Jahre Stadt – eine Festschrift. Bd. 1: Flensburg in der Geschichte. Bd. 2: Flensburg in der Gegenwart. Udg. af Stadt Flensburg. Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte Nr. 36 (Flensburg, 1984). 439 s. + 303 s.

I de senere år har det tyske selskab til Flensborgs byhistorie udfoldet en betydelig udgivervirksomhed, og i anledning af byens 700 års jubilæum i 1984 udsend-

te man et tobinds festskrift om byen i historien og i nutiden.

Festskriftet var resultatet af et samarbejde mellem tyske og danske institutioner i byen og er derfor skrevet af både tyske og danske forfattere. Med to undtagelser er artiklerne i bindet om Flensborgs historie skrevet til anledningen. De er udsprunget af forfatternes særlige interesser og der er ikke tale om en ny byhistorie. Det ville måske også være lidt for tidligt, idet der findes en fyldig dansk fremstilling fra 1950'erne og en tysk fra 1966, men festskriftet uddyber nogle af emnerne fra byhistorien væsentligt ved at sætte dem ind i en større sammenhæng.

Festskriftets disposition med en opdeling i et bind historie og et bind nutid kan muligvis diskuteres. Naturligvis er det to forskellige synsvinkler, men en samlet disposition ville måske have fungeret mere naturligt. I første bind skriver Wolfgang Raube om teaterliv i byen mod slutningen af det 18. århundrede, men Else Fanø omtaler i sin artikel om det danske teater fyldigt forholdene i det 19. århundrede, og denne artikel kommer i andet bind. Dette binds emner som nutidens byfornyelse, børnehavevæsen m.m. har da også historiske rødder, som omtales i artiklerne.

I denne forbindelse er det kun artiklerne i første bind, der skal fremdrages, og da det omfatter 22 tyske, danske og norske forfattere, vil jeg endda holde mig til de mest interessante. Bogen starter med byens oprindelse i middelalderen og byens stadsarkivar Hans Friedrich Schütt vurderer her byretten i lyset af den nyeste gildforskning. Samarbejdet mellem byerne Slesvig og Flensburg ses i sammenhæng med den danske Knudsgildeorganisation, men det blev dog ikke til en organisation analog med den tyske Hanse. Professor Erich Hoffmann, Kiel, gennemgår grundigt de topografiske vidnesbyrd om by-

ens tidligste udvikling. Han ser St. Johannes bydelen som en handelsplads, der blev forløber for det egentlige Flensborg. Efter at statsmagten havde foranlediget de to bykerner på fjordens vestlige side sluttet sammen til en by, overtog byen navnet Flensåborg fra handelspladsen på den østlige side, mener han. En anden spændende artikel om middelalderen har arkivar Jørgen Nybo Rasmussen, København, skrevet. I afhandlingen om franciskanerklostret betragter han ikke klostret isoleret som et almindelig stykke lokalhistorie, men i sammenhæng med ordensprovinserne Dacias almindelige struktur omkring 1500. Det er en balancegang mellem det generelle og det specielt flensborgske, som er lykkedes for ham og flere andre af bogens forfattere. Af emnerne fra den nyere tid kan man nævne nordmanden Knut Sprautens artikel om forbindelserne mellem Flensborg og Trondhjem i det 17. og 18. århundrede, som han har skrevet på grundlag af norske handelsarkiver. Museumsdirektør Ole Ventegodt København er ved en edb-behandling af oplysninger om de flensborgske skibe nået frem til, at det vigtigste træk i udviklingen ikke var flerdoblingen af antallet, men at de hurtigtsejlende skibe vandt langt større betydning. Tid var penge for byens købmænd. Arkivar Lars N. Henningsen, Åbenrå, skildrer byens levnedsmiddelforsyning i det 18. århundrede. Man var her som i andre byer afhængig af kornforsyninger udefra, og når de fra tid til anden svigtede, førte det til pristigninger og nød. Myndighederne søgte at styre markedet bl.a. for at beskytte de mindre forbrugere, og Henningsens studie nævner, at det blev til skade for dem, da frihandelstanken slog igennem i 1820'erne, for endnu 1846-7 ramtes byen af kornmangel. En væsentlig del af bogen handler om byen i det 19. og 20. århundrede. Rektor Gerd

Vaagts artikel handler om byens industri med jernstøberier, jernskibsværft, anvendelse af elektricitet m.m. set i sammenhæng med den øvrige slesvigholstenske udvikling. Landsarkivar Dorrit Andersen, Odense, skildrer de første år i byens arbejderbevægelse. Både i hendes og i Jens Jacobsens artikel om SPD i 1920'erne er forholdet mellem arbejderne og den danske bevægelse et centralt emne. Helge Berndts artikel handler om den dramatiske tid i maj 1945, da byen for en kort periode var Tysklands hovedstad. Professor Kurt Jürgensen, Kiel, har skrevet om byen under britisk militærstyre og professor Wolfgang Stribrny, Flensborg, om de østtyske flygtninge i tiden efter 1945. En trediedel af byens befolkning var flygtninge og Stribrny siger ligeud, at flygtningene blev ryggraden i byens tyskhed. Uden dem havde det været betydeligt længere, før byen igen havde fået et tysk flertal efter at tilslutningen til den danske bevægelse var svulmet stærkt op.

Tidligere tiders skarpe nationale modsætninger i Flensborg er afløst af en mere afspændt, samarbejdende holdning. Det er dette festskrift, hvor en trediedel af de historiske bidrag er skrevet af danske forfattere, et udmærket udtryk for. Fra tysk side har formålet også været at gøre nye interessante danske forskningsresultater kendt for et tysksproget publikum. Det er naturligvis en prisværdig bestræbelse. Festskriftet er blevet en lidt broget blanding af emner, hvoraf kun en del er nævnt i det foregående, men alt i alt er der hermed givet en værdifuld forøgelse af kendskabet til Flensborgs historie.

Jørgen Witte

Erik Helmer Pedersen og Niels Brühl:
NIATHARUM – en illustreret beskrivelse af Nærum fra istid til nutid.
Udg. af Historisk-Topografisk Sel-